

Lect. univ. dr. Ligia-Valentina Mirișan

DREPTUL EUROPEAN AL AFACERILOR

Curs universitar

Universul Juridic

București

-2026-

Cuprins

ABREVIERI.....	5
INTRODUCERE.....	9
CAPITOLUL I. EVOLUȚIA ȘI OBIECTIVELE UNIUNII EUROPENE ÎN MATERIA DREPTULUI EUROPEAN AL AFACERILOR.....	11
1.1. Considerații introductive. Definirea dreptului european al afacerilor	11
1.2. Evoluția istorică: de la integrarea sectorială la piața unică digitală.....	12
1.2.1. Etapa fondatoare: Tratatul de la Paris și Roma	13
1.2.2. Actul Unic European (1986) și trecerea la piața internă.....	13
1.2.3. Tratatul de la Maastricht (1992) și dimensiunea monetară.....	14
1.2.4. Tratatul de la Lisabona (2007) – cadrul juridic actual	15
1.3. Obiectivele fundamentale ale dreptului european al afacerilor	16
1.4. Izvoarele dreptului european al afacerilor.....	17
1.5. Impactul principiilor ordinii juridice a Uniunii Europene asupra mediului de afaceri.....	18
1.5.1. Principiul priorității (supremației) dreptului Uniunii Europene	18
1.5.2. Principiul efectului direct.....	19
1.5.3. Principiul interpretării conforme.....	20
1.5.4. Răspunderea statelor membre pentru încălcarea dreptului Uniunii.....	21
1.6. Natura juridică a pieței interne: între integrare negativă și integrare pozitivă.....	22
1.7. Noua arhitectură a Pieței Unice în contextul provocărilor globale (2024-2026).....	22
1.8. Securitatea economică – noua limită a libertății de afaceri.....	23
1.9. Digitalizarea dreptului societăților: Directiva (UE) 2025/25	24

1.10. Statul de drept ca fundament al mediului de afaceri	25
1.11. Principiul autonomiei dreptului Uniunii față de dreptul internațional clasic.....	26
1.12. Perspectiva anului 2026: „A cincea libertate” și noua politică industrială.....	27
1.13. Studiu comparativ: modelul economic european <i>versus</i> modelele Statelor Unite și Chinei.....	28
1.13.1. Modelul Statelor Unite: inovația și forța piețelor de capital.....	28
1.13.2. Modelul chinez: capitalismul de stat și subvențiile strategice	28
1.13.3. Modelul european: economia socială de piață și „efectul Bruxelles”.....	29
CAPITOLUL II. LIBERA CIRCULAȚIE A MĂRFURILOR	31
2.1. Considerații generale. Importanța libertății de circulație a bunurilor în arhitectura Pieței Interne	31
2.2. Delimitări conceptuale: de la zona de liber-schimb la piața internă.....	32
2.3. Noțiunea de „marfă” în jurisprudența Curții de Justiție	33
2.4. Uniunea vamală (art. 28-32 din TFUE).....	35
2.5. Interzicerea taxelor vamale și a taxelor cu efect echivalent (art. 30 din TFUE).....	36
2.5.1. Definiția taxei cu efect echivalent.....	36
2.5.2. Excepții aparente de la interdicția taxelor cu efect echivalent	37
2.5.3. Regimul restituirii taxelor percepute cu încălcarea dreptului Uniunii.....	38
2.6. Impozitele interne discriminatorii (art. 110 din TFUE)	38
2.6.1. Studiu de caz: discriminarea fiscală în România – saga taxelor auto.....	39
2.7. Barierele netarifare: restricțiile cantitative și măsurile cu efect echivalent.....	40
2.7.1. Restricțiile cantitative	41
2.7.2. Măsurile cu efect echivalent restricțiilor cantitative. Formula Dassonville	41

2.7.3. Recunoașterea reciprocă și cerințele imperative: cauza <i>Cassis de Dijon</i>	42
2.7.4. Cauza <i>Keck și Mithouard</i> : distincția dintre condițiile produsului și modalitățile de vânzare.....	43
2.7.5. Testul accesului pe piață în jurisprudența recentă.....	45
2.8. Justificarea restricțiilor: art. 36 din TFUE și testul proporționalității.....	46
2.8.1. Imperativul ecologic: protecția mediului ca justificare în contextul anului 2026.....	47
2.9. Proprietatea intelectuală și libera circulație a mărfurilor	48
2.10. Integrarea pozitivă: armonizarea legislațiilor naționale	49
2.11. Standardizarea și certificarea în contextul afacerilor europene	51
2.12. Clauzele de salvagardare în materia mărfurilor	52
2.13. Impactul liberei circulații a mărfurilor asupra dreptului român.....	52
2.14. Reforma vamală digitală și Mecanismul CBAM (2025-2026).....	53
CAPITOLUL III. LIBERA CIRCULAȚIE A PERSOANELOR ȘI A LUCRĂTORILOR	56
3.1. Fundamentele și evoluția conceptuală a libertății de circulație a persoanelor.....	56
3.2. Noțiunea de „lucrător” în sensul dreptului Uniunii Europene.....	57
3.2.1. Criteriile cumulative stabilite de CJUE	58
3.2.2. Extinderea conceptului prin jurisprudență	58
3.2.3. Lucrătorul în era economiei platformelor: Directiva (UE) 2024/2831	59
3.3. Drepturile conferite lucrătorilor migrați (art. 45 din TFUE și Regulamentul 492/2011).....	60
3.4. Cetățenia Uniunii Europene și regimul juridic al rezidenței	61
3.5. Limitele liberei circulații a persoanelor.....	63
3.6. Regimul juridic al membrilor de familie ai cetățeanului Uniunii.....	64
3.6.1. Jurisprudența-cheie privind drepturile derivate	64

3.6.2. Recunoașterea transfrontalieră a statutului familial: cauzele <i>Coman</i> și <i>Pancharevo</i>	65
3.7. Coordonarea sistemelor de securitate socială (Regulamentul 883/2004)	66
3.8. Recunoașterea calificărilor profesionale	68
3.9. Detașarea lucrătorilor și principiul remunerației egale	68
3.10. Teleactivitatea transfrontalieră și nomazii digitali: provocări pentru orizontul 2026	70
3.11. Digitalizarea mobilității: proiectul ESSPASS (2025-2026)	71
3.12. Impactul liberei circulații a persoanelor asupra pieței muncii din România	72

CAPITOLUL IV. LIBERTATEA DE STABILIRE ȘI LIBERA PRESTARE A SERVICIILOR	74
4.1. Delimitări conceptuale: libertatea de stabilire și libera prestare a serviciilor	74
4.2. Conținutul libertății de stabilire	75
4.2.1. Stabilirea primară și stabilirea secundară	75
4.3. Libertatea de stabilire a societăților comerciale: jurisprudența fundamentală	77
4.4. Pachetul de mobilitate: Directiva (UE) 2019/2121	80
4.5. Libera prestare a serviciilor: noțiune și modalități	82
4.6. Directiva Serviciilor (2006/123/CE)	83
4.7. Justificarea restricțiilor în materia stabilirii și serviciilor	85
4.8. Digitalizarea dreptului societăților: Directiva (UE) 2025/25	86
4.9. Serviciile digitale: DMA și DSA	87
4.10. Exercițarea profesiei de avocat în Uniunea Europeană	89
4.11. Impactul asupra dreptului românesc al afacerilor	90

CAPITOLUL V. LIBERA CIRCULAȚIE A CAPITALURILOR ȘI A PLĂȚILOR	93
5.1. Evoluția și importanța strategică a libertății capitalurilor	93
5.2. Distincția dintre mișcările de capital și plăți	95
5.3. Regimul juridic al art. 63 din TFUE: interdicția restricțiilor	96
5.3.1. Jurisprudența privind acțiunile de aur (<i>golden shares</i>)	97
5.4. Justificări și excepții (art. 65 din TFUE)	99

5.5. Uniunea Piețelor de Capital: motorul competitivității europene	100
5.6. Digitalizarea finanțelor: Regulamentul MiCA și Euro Digital.....	102
5.7. Securitatea economică și filtrarea investițiilor străine directe....	104
5.8. Combaterea criminalității financiare: Autoritatea AMLA	105
5.9. Impactul liberei circulații a capitalurilor asupra mediului de afaceri din România	107
CAPITOLUL VI. REGULILE DE CONCURENȚĂ APLICABILE ÎNTEPRINDERILOR – PRACTICI ANTICONCURENȚIALE	110
6.1. Rolul și importanța politicii de concurență în piața internă	110
6.2. Noțiunea de „întreprindere” și piața relevantă	112
6.3. Interzicerea înțelegerilor anticoncurențiale (art. 101 din TFUE)	114
6.3.1. Tipuri de comportamente coluzive	115
6.3.2. Excepțiile prevăzute de art. 101 alin. (3) din TFUE	117
6.4. Abuzul de poziție dominantă (art. 102 din TFUE).....	118
6.4.1. Tipologia abuzurilor.....	119
6.4.2. Abuzurile în era digitală.....	121
6.5. Punerea în aplicare: sistemul descentralizat și Regulamentul 1/2003	123
6.6. Acțiunile în despăgubire (<i>Private Enforcement</i>).....	124
6.7. Concurența și sustenabilitatea: acordurile verzi	126
6.8. Regulamentul privind subvențiile străine (FSR).....	127
6.9. Politica de clemență și instrumentele de detecție a cartelurilor	129
6.10. Impactul asupra mediului de afaceri din România	130
CAPITOLUL VII. CONTROLUL CONCENTRĂRILOR ECONOMICE ȘI AJUTORUL DE STAT	133
7.1. Controlul concentrărilor economice.....	133
7.1.1. Noțiunea de concentrare economică și pragurile de notificare	135
7.1.2. Criteriul de evaluare: testul SIEC	137

7.1.3. Mecanismul de trimitere între Comisie și autoritățile naționale.....	141
7.2. Regimul juridic al ajutorului de stat (art. 107-109 din TFUE)	142
7.2.1. Cele patru criterii cumulative.....	143
7.2.2. Compatibilitatea ajutoarelor și derogările.....	145
7.2.3. Notificarea și recuperarea ajutorului ilegal.....	147
7.3. Fiscalitatea agresivă și ajutorul de stat.....	148
7.4. Serviciile de interes economic general (SIEG).....	149
7.5. Ajutorul de stat în era tranziției verzi: IPCEI și GBER revizuit.....	151
7.6. Impactul asupra mediului de afaceri din România.....	153

CAPITOLUL VIII. IZVOARELE ȘI PRINCIPIILE DREPTULUI EUROPEAN AL CONTRACTELOR..... 155

8.1. Conceptul și necesitatea unui drept european al contractelor.....	155
8.2. Izvoarele dreptului european al contractelor	158
8.2.1. Legislația secundară: directivele sectoriale.....	158
8.2.2. Proiectele de unificare și <i>soft law</i>	160
8.3. Principiile fundamentale ale contractelor în context european	162
8.3.1. Libertatea contractuală și limitele sale.....	162
8.3.2. Buna-credință și loialitatea contractuală.....	164
8.3.3. Principiul menținerii contractului (<i>favor contractus</i>)	165
8.4. Formarea contractului în mediul digital.....	166
8.5. Legea aplicabilă: Regulamentul Roma I.....	167
8.6. Impactul asupra dreptului român.....	168

CAPITOLUL IX. PROTECȚIA CONSUMATORULUI ÎN AFACERILE EUROPENE

9.1. Fundamentele și obiectivele	170
9.2. Noțiunea de consumator și de profesionist.....	174
9.3. Protecția împotriva clauzelor abuzive (Directiva 93/13/CEE).....	176
9.4. Practicile comerciale neloiale (Directiva 2005/29/CE).....	180
9.5. Drepturile consumatorilor în contractele la distanță	183

9.6. Răspunderea pentru produsele defectuoase.....	185
9.7. Aplicarea transfrontalieră și acțiunile colective	188
9.8. Impactul asupra dreptului român.....	191
CAPITOLUL X. PIAȚA UNICĂ DIGITALĂ ȘI POLITICA DIGITALĂ A UNIUNII EUROPENE.....	193
10.1. Conceptul de piață unică digitală și evoluția sa.....	193
10.2. Cadrul juridic al comerțului electronic: Directiva 2000/31/CE	195
10.3. Protecția datelor cu caracter personal: Regulamentul GDPR	196
10.3.1. Principiile fundamentale ale prelucrării datelor.....	197
10.3.2. Transferul internațional de date și jurisprudența Schrems.....	198
10.3.3. Impactul GDPR asupra strategiilor de marketing și afaceri.....	199
10.4. Regulamentul privind serviciile digitale (DSA).....	200
10.5. Regulamentul privind piețele digitale (DMA)	201
10.6. Reglementarea inteligenței artificiale: AI Act.....	203
10.7. Economia datelor: Data Act și Data Governance Act.....	205
10.8. Interzicerea geoblocării nejustificate.....	206
10.9. Identitatea digitală europeană: eIDAS 2.0	207
10.10. Securitatea cibernetică: Directiva NIS 2	208
10.11. Impactul cadrului normativ digital asupra mediului de afaceri din România	209
CAPITOLUL XI. REGLEMENTĂRI SPECIFICE: POLITICA COMUNĂ A TRANSPORTURILOR ȘI ENERGIA	211
11.1. Importanța strategică a transporturilor și energiei pentru piața internă.....	211
11.2. Politica comună a transporturilor (art. 90-100 din TFUE).....	212
11.2.1. Transportul rutier: licența comunitară, cabotajul și Pachetul de Mobilitate	213
11.2.2. Transportul aerian: liberalizarea și Cerul Unic European.....	215
11.2.3. Drepturile pasagerilor: un etalon global.....	216

11.2.4. Transportul feroviar: deschiderea pieței și interoperabilitatea	217
11.3. Politica în domeniul energiei (art. 194 din TFUE).....	218
11.3.1. Liberalizarea piețelor energetice și separarea patrimonială	219
11.3.2. Criza energetică 2021-2023 și lecțiile pentru dreptul afacerilor	220
11.3.3. Tranziția energetică și Pactul Verde European	221
11.4. Rețelele transeuropene de transport și energie (TEN-T și TEN-E).....	223
11.5. Impactul asupra mediului de afaceri din România	224

CAPITOLUL XII. VIITORUL DREPTULUI EUROPEAN AL AFACERILOR: SPRE UN COD EUROPEAN AL AFACERILOR....

12.1. Limitele actuale ale procesului de integrare juridică.....	226
12.2. Proiectul unui Cod European al Afacerilor	229
12.2.1. Structura și domeniile vizate	229
12.2.2. Avantajele și obstacolele unificării	230
12.3. Dezbaterile privind competitivitatea: lecțiile rapoartelor Draghi și Letta	232
12.4. Dubla tranziție: dimensiunea digitală și verde a afacerilor	233
12.4.1. Tranziția digitală: de la reglementări sectoriale la norme transversale	233
12.4.2. Tranziția verde: sustenabilitatea ca normă constitutivă a dreptului afacerilor	234
12.5. Rolul creator al Curții de Justiție în modelarea dreptului afacerilor.....	236
12.6. Rolul juristului de afaceri europene în orizontul 2030	237
12.7. Perspectivele dreptului european al afacerilor din România	238
12.8. Concluzii finale	239

BIBLIOGRAFIE	243
--------------------	-----

Capitolul I

EVOLUȚIA ȘI OBIECTIVELE UNIUNII EUROPENE ÎN MATERIA DREPTULUI EUROPEAN AL AFACERILOR

1.1. Considerații introductive. Definirea dreptului european al afacerilor

Specificul dreptului european al afacerilor constă în pluridisciplinaritatea sa, ca subramură a dreptului european, el avându-și sorgintea în numeroasele relații sociale care privesc mediul european de afaceri, dar și în implicațiile specifice la nivelul reglementărilor din Uniunea Europeană¹.

Această ramură juridică nu se reduce la un simplu drept comercial transpus la nivel supranațional, ci înglobează norme aparținând unor domenii variate – dreptul vamal, dreptul fiscal, dreptul concurenței, dreptul societăților, dreptul consumatorului, dreptul muncii și, în mod crescând, dreptul mediului și dreptul digital – toate structurate în jurul unui nucleu conceptual unic: funcționarea eficientă a pieței interne a Uniunii Europene.

Din perspectivă doctrinară, dreptul european al afacerilor este definit ca un ansamblu de principii și norme juridice cuprinse în tratatele Uniunii și în actele de drept derivat – regulamente, directive, decizii – care reglementează cu precădere domeniul afacerilor².

Obiectul său de reglementare cuprinde raporturile juridice care se nasc în context transfrontalier între operatorii economici sau între aceștia și autoritățile publice, sub influența directă a tratatelor constitutive și a legislației secundare a Uniunii. Într-o accepțiune mai largă, disciplina studiază dreptul Uniunii Europene din perspectiva construcției europene, cu particularitățile ce țin de specificul unui mediu de afaceri care funcționează în cadrul unei uniuni economice și monetare³.

¹ M.C. Dobrilă, *Dreptul european al afacerilor. Principii, politici, piață unică, libertăți, drept european al contractelor*, Ed. Universul Juridic, București, 2019, pp. 9-11.

² S. Deleanu, *Drept european al afacerilor. Piața internă a Uniunii Europene*, ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, București, 2021, pp. 15-18.

³ A se vedea A.M. Conea, *Politicile Uniunii Europene. Curs universitar*, Ed. Universul Juridic, București, 2019, pp. 11-14.

Dreptul european al afacerilor se caracterizează printr-un conținut pluridisciplinar care decurge din diversitatea relațiilor sociale avute în vedere. Așa cum observă doctrina, inspirația sa se regăsește în liberalismul economic, dar temperată de exigențele modelului european al economiei sociale de piață⁴.

Această disciplină reunește norme juridice din ramuri diferite, depășind sfera dreptului comercial clasic și integrând într-o viziune coerentă reglementări de drept civil, de drept financiar și fiscal, de dreptul muncii, de drept european al contractelor și chiar de drept penal, în măsura în care acesta din urmă privește combaterea criminalității specifice mediului de afaceri european⁵.

Importanța dreptului european al afacerilor rezidă, pe de o parte, în faptul că normele sale pot fi invocate de către cetățenii statelor membre în fața instanțelor naționale, iar pe de altă parte, în aceea că libertățile de circulație pe care le consacră permit operatorilor economici să beneficieze de deschiderea unei piețe de aproape 450 de milioane de locuitori, oferindu-le posibilitatea de a-și alege, în funcție de interesele proprii, locul de înființare, sediul, locul de producție și direcția fluxurilor comerciale⁶.

Sub aspect practic, dreptul european al afacerilor prezintă o relevanță deosebită pentru România, ca stat membru, oferind nu doar un cadru normativ aplicabil întreprinderilor cu activitate transfrontalieră, ci și un reper de modernizare a legislației interne.

1.2. Evoluția istorică: de la integrarea sectorială la piața unică digitală

Geneza dreptului european al afacerilor este intrinsec legată de procesul de construcție europeană demarat în perioada imediat ulterioară celui de-Al Doilea Război Mondial. Evoluția acestuia poate fi sistematizată în mai multe

⁴ M. Tutunaru, R. Morega, *Drept comunitar al afacerilor*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 2012, p. 9.

⁵ C. Gavalda, G. Parleani, B. Lecourt, *Droit des affaires de l'Union européenne*, Ed. Lexis Nexis, Paris, 2015, pp. 12-15.

⁶ A. Groza, *Uniunea Europeană. Drept material*, Ed. C.H. Beck, București, 2014, pp. 1-3.